յարկում։ Նախագահի նշանի վրա նրանց ներս բերին, և առաջնորդող սպասաւորը մուտքի առաջ կոչեց բարձրաձայն՝ «Messieurs les Plénipotentiaires de l'Empire Ottoman!»։ Համաժողովը ոտքի կանգնեց ի նշան ողջոյնի։ Կարմիր ֆէսերը գլուխներին, երկար բեռենդոտ հագած՝ ներս մտան երեք թիւրք պատուիրակները, գլխի թեթև շարժումով ողջունեցին Համաժողովը և իրենց տեղերը գրաւեցին, յոյներից վեր։ Գրեթէ անմիջապէս յետոյ, ոտքի ելաւ պ. Ա. Միլերան և ասաց հետևեալը.

«Պարոննե՛ր, ես յայտարարում եմ. այս դաշնագիրը, որ պիտի ստորագրենք, միանգամայն համապատասխան է երկու կողմերի ընդունածին»։

Ապա հրաւիրեց թիւրքերին ստորագրել։ Ոտքի ելան Համդի փաշա, Ռիզա Թևֆիկ բէյ և Խալիլ բէյ, վճռական քայլերով մօտեցան կենտրոնի սեղանին, ուր դրուած էր դաշնագիրը և իրար յետևից ջղուտ շարժումներով ստորագրեցին այն և գրեթէ հապճեպով գնացին իրանց տեղերը։ Այնուհետև ստորագրեցին Անգլիայի, Ֆրանսայի, Իտալիայի և Ճապոնիայի ներկայացուցիչները և նրանցից անմիջապէս վերջը հրաւիրեցին ինձ։ Այսպիսով, պետութիւնների այբբենական անուանակարգի շնորհիւ Հայաստանը (Arménie) կրտսեր դաշնակիցների մէջ ստորագրեց առաջինը... Ես ստորագրեցի երեք ակտ. 1) Թիւրքական դաշնագիրը. 2) Մեր երկրի փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագիրը Հայաստանի և մեծ պետութիւնների միջև և 3) Մի արձանագրութիւն Հէջազի և Իւդո-Սլաւիայի բացակայութեան մասին*)։

---

*) Սևրի դաշնագրի մէջ Հայաստանին յատկացուած էր մի ամբողջ բաժին — «բաժին VI»— 88—93 յօդուածները, որ առաջ ենք բերում ամբողջութեամբ.

«Յօդ. 88. Թիւրքիան յայտարարում է, որ ինքը ճանաչում է Հայաստանը, ինչպէս այդ արել են արդէն դաշնակից պետութիւնները, որպէս ազատ և անկախ պետութիւն։

Յօդ. 89. Թիւրքիան և Հայաստանը այլ և այլիչ բարձր դաշնադիր կողմերը, համաձայնւում են Ամերիկ. Միաց. Նահանգների նախագահի իրաւարար վճռին յանձնել սահմանի որոշումը Թիւրքիայի և Հայաստանի միջև Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի և Բիթլիսի վիլայէթներում և ընդունել նրա վճիռը, այլ և բոլոր այն միջոցները, որ կարող է նա հրահանդել Հայաստանի դէպի ծով ելք ունենալու և յիշեալ սահմանին կից գտնուող օսմանեան որև է հողի զինաթափման մասին։

Յօդ. 90. Այն պարագային, երբ սահմանի որոշումը 89դ յօդուածի հիման վրա ունենայ այն հետևանքը, որ Հայաստանին յանձնուի յիշեալ նահանգների հողի ամբողջութիւնը կամ մէկ մասը, Թիւրքիան անյապաղ յայտարարում է, որ ինքը հրաժարւում է վճռի օրից սկսած բոլոր իրաւունքներից ու իրաւահիմունքներից յանձնուած հողի վրա։ Սոյն դաշնագրի այն կէտերը, որոնք կիրառելի են Թիւրքիայից անջատուած հողերի վերաբերմամբ, այս վայրկեանից պիտի կիրարկուեն և այս հողի վերաբերմամբ։

Թիւրքիայի ելևմտական պարտաւորութիւնների այն բաժինն ու բնոյթը, որ կրելու է Հայաստանը, ինչպէս նաև բաժինն ու բնոյթը այն իրաւունքների, որոնց վրա կարող է յենուել նա՝ իր դերիշխանութեան տակ տրուած հողի կապակցութեամբ, տնօրինելու են համաձայն սոյն դաշնագրի 8դ մաս յօդ. 241—244-ի (ելևմտական դրութիւններ)։

Յետագայ համաձայնութիւնները կը կարգաւորեն, եթէ այդ անհրաժեշտ լինի, բոլոր այն հարցերը, որոնք կարգաւորուած չեն լինի սոյն դաշնագրով և որոնք կարող կը լինեն առաջ դալ յիշեալ հողամասի յանձնումով։

Յօդ. 91. Եթէ 89 յօդուածի մէջ ցոյց տրուած հողի մէկ մասը յանձնուի Հայաստանին, այն ժամանակ սահմանազծող յանձնաժողովը, որի կազմը կորոշուի յետագային, կը կազմուի յընթացս երեք ամսուայ յիշեալ յօդուածում նախատեսնուած վճռից յետոյ՝ նպատակ ունենալով տեղն ու տեղը դծել սահմանը Հայաստանի և Թիւրքիայի միջև, որպիսին յայտնի կը լինի համաձայն յիշեալ վճռի։

Յօդ. 92. Հայաստանի սահմանները Ադրբէջանի և Վրաստանի հետ համապատասխան կերպով կորոշուեն շահագրգռուած պետութիւնների ընդհանուր համաձայնութեամբ։

Եթէ այս կամ այն դէպքում, երբ արդէն 89 յօդուածում նախատեսնուած վճիռը տրուած